

Zakaj imamo tako malo starejših pesnic

Se že poznajo učinki Mire, ženskega odbora centra PEN, ki se zavzema za intenzivnejšo prisotnost žensk v javnosti?

MELITA FORSTNERIČ HAJNŠEK

Jenkovo nagrado je dobila pesnica in predsedniku Društva slovenskih pisateljev Venu Tauferju je gotovo odleglo. Peticija književnikov in književnic je pred dnevi slovensko poezijo označila za očiten fevd moških, izhajajoč iz predsednikove izjave o pestrosti letošnje pesniške bere – tudi po spolu in o močnih generacijah pesnic pri nas. V bistvu prijazno čudenje je naletelo na večji odpor, kot bi si zaslužilo. A nela-godje prihaja iz odnosa celotne Tauferjeve pesniške generacije, ki ob sebi ni trpela veliko pesnic. Iz generacije današnjih sedemdeset- in osemdesetletnikov praktično ni pesnic.

Kristina Hočevar je med 26 Jenkovimi nagrajenci šele četrta pesnica. Morda pa se že pozna učinek Mire, ženskega odbora slovenskega centra PEN, ki se zavzema na vseh frontah za intenzivnejšo prisotnosti žensk v javnosti. Zaživel je konec lanskega leta, nima predsednice. Srce odbora je štiričlanski ožji krog. V njem so dr. Barbara Simoniti, dr. Stanka Repar, Tatjana Pregl Kobe in dr. Ana Marija Sobočan. Ustanoviteljice so prepričane, da enakopravnosti in enakosti ni, kar se najbolj kaže prav pri literarnih nagradah in navzočnosti ustvarjalcev v učbenikih in antologijah.

Pomembno je, kdo te tišči naprej

Dr. Barbara Simoniti je prepričana, da je bil slovenski literarni svet do nedavnega moškostredin. Njeno angažiranje se je začelo tako, da so se vrstnice pesnice začele zavedati, v kakšnem svetu živijo. "Ko začneš pisati, si prepričan, da vlada na tem področju immanentna poštenost, vsaj zdelo se mi je, da zadošča, da trdo delam in da je to največ, kar lahko storim. Potem sem ugotovila, da so v majhni slovenski šentflorjanski družbi pomembne povezave, da je pomembno, iz katerega kroga si, koga imaš za mentorja, kdo te podpira, kdo te tišči naprej, in ker nisem iz nobenega kroga in ker so mi tovrstne povezave skrajno tuje in mi je tudi sedanja Slovenija skrajno tuja,

Doprni kip Mire Mihelič ped stavbo Društva slovenskih pisateljev in PEN-a (Tit Košir)

smo enostavno družba pisateljic ugotovile, da postajamo toliko stare, da bi se zdavnaj moralo že kaj premakniti in spremeniti, pa se ne. Zavedle smo se, da se to ne dogaja samo nam, ampak da se še toliko izraziteje dogaja starejši generaciji pesnic in pisateljic, ki jih je izjemno malo. Kako malo je pesnic in pisateljic iz starejše generacije," opomni.

Kje so moje vzornice?

Če skušamo naštetih take, starejše kot sedemdeset ali osemdeset let? Neža Maurer, Svetlana Makarovič in konec. "Kje so moje predhodnice, kje so moje vzornice, zakaj jih ni?" se sprašuje Simonitijeva. Saša Vegri je umrla, ne da bi dočakala kakšno veliko nagrado, Berta Bojetu je dočakala vsaj nagrado Prešernovega sklada, drugače pa pomejajo, nehajo pisati, izginejo. Ada Škerl je taka žalostna zgodba. Ženski odbor

slovenskega PEN-a se bo udeleževal tudi v mednarodnem merilu. Tam so razmere za ženske samo še veliko slabše, vendar nam to ne sme vzeti poguma. Zadnjič je ena od kolegic iz ZDA poslala na naš naslov fotografijo tiskovne konference v Teheranu, na kateri je veliko stolov in med stoli praznina, kjer sedi deset žensk na tleh, moški so na stolih. Deset novinark poroča s tiskovke, sedeč na tleh. Komentar kolegice iz ameriškega PEN-a je bil: "Če kdaj podvomite, zakaj je naš odbor pomemben." Seveda v Sloveniji ni tako drastično, a treba je stvari povedati drugače, ker je ta patriarhalna miselnost smela biti tako skrajna v preteklosti, da je v muslimanskem svetu še danes ženska na tleh, si lahko predstavljamo, kakšna sila je za to miselnostjo in kako dolgo je treba, da to silo postavimo v kot ali da ji odvzamemo njeno moč. V Sloveniji deluje

vse skupaj subtilneje, manj opazno, vendar še vedno deluje. Ker je naše založništvo tako na psu, ker je celotni sistem knjige – od tistih, ki jih pišemo, od ustvarjalcev do celotne knjižne verige – tako slab, da slabši ne bi mogel več biti, smo prišli do popolnoma izkrivljenih pogledov na vse tiste, ki hočejo pisati. Vrednotijo nas samo po nagradah in objavah v tujini, kar je samo eno merilo – in gotovo ne najboljšo," opozarja Simonitijeva, letošnja nominiranka za večernico s knjigo Močvirniki.

Ker so nagrade zvečinoma nepravilne do ženskih avtoric in so še vedno pri vseh slovenskih umetniških nagradah v občutni manjšini, so se že prvo leto Mire odločile, da ustanovijo tudi literarno nagrado Mira. Podelili jo bodo primarno ženskim ustvarjalcam, književnicam, a tudi kritičarkam, esejistkam, ne le pesni-

Dr. Barbara Simoniti (Robert Balen)

cam, pisateljicam, dramatičarkam. "S to nagrado opozarjamo na ženske, ki so prezrte, ki niso bile deležne družbenega priznanja, kakršno bi jim šlo glede na njihovo delo, prizadevanje in dosežek, v končni fazi na njihovo vrednost. Podelitev bo letos novembra na Slovenskem knjižnem sejmu. Predlogi za prve nagrajence so že prispeli."

Z eno Mirino lastovko še ne bo pomladi

Dr. Stanislava Repar, članica ožjega kroga Mire

Izhajate iz drugačnega okolja, prišli ste s Slovaške z neko posebno občutljivostjo v slovensko okolje, ki je v odnosu do ustvarjalcev v fazi hudega zamudništva. Verjamete, da bo Mira lahko vnesla v penovske nemire nov mir, hkrati pa utrdila družbeni položaj "pozabljenih polovic" slovenskih izobraženkov?

"Verjamem, sicer se ne bi spuščala v to potegavščino. Kljub temu, 'nov mir' zame ne pomeni brisanja razlik ali zaviranja polemičnih potencialov v družbi, res pa je, da bi obenem življenje moralo prevladati teorijo, kultura politiko. Nezavidljiv družbeni položaj 'pozabljenih polovic' ljudstva želimo z Miro še bolj odpreti oziroma predočiti slovenski javnosti, šele potem tudi okrepiti. Vendar, okrepiti ne v duhu zaviranja sposobnih žensk, temveč omogočanja njihove enakopravne soudeležbe v simbolnem in realnem prostoru slovenske družbe. Tu je še marsikaj za postoriti, čeprav se na prvi pogled ne zdi tako."

Vaša izjava Mire aprila je bila redko glas razuma, strpnosti v tistih pre-

gretih časih. Kako ste razkole v PEN-u ob izključitvi Janeza Janše videli vi?

"Penovski nemiri" so del družbene paradigme, ki jo zdaj živimo, kljub temu sem prepričana, da je absolutno nujno preseči polarizacijo mnenj, tudi dejanj, kar zahteva celostno držo od vseh nas. Držo, ki vključuje tudi naše nasprotne ali kritike, in to z vsem spoštovanjem do razlik, ki nas označujejo. Oznanilo takšne drže je komunikacija – ne odmik, napad ali odločanje v neprizornosti prizadetih. Sicer pa imamo opravka s starim jazom, ki je zagledan vase, sam po sebi utemeljen in v sebi zakoreninjen. Razpihovanje sovraštva s pomočjo političnih nalepk nas ne bo pripeljalo nikamor, vendar je treba biti previden tudi v obratnem smislu: ne dopustiti, da bi se senca politike in ekonomije širila na vsa področja brez izjeme, tudi tista, ki niso podvržena logiki kapitala in njegove simbolne moči – oblasti."

Nagrada Mira bo gotovo pomembno vplivala na drugačen tretma do ustvarjalcev. Med Prešernovimi nagradami jih je le za vzorec, akademikinje SAZU štejejo s prsti ene roke ... "Čudežne moči, seveda, nimamo - in kot vemo, najtežje je spremeniti men-

talne in vrednostne vzorce oziroma stereotipe v glavah ljudi. Nagrada je plod dognanj ženske ustvarjalne in intelektualne sredine v Sloveniji (ima svojo predzgodovino), ki so se ji pridružili tudi marsikateri moški. Temelji na prepričanju, da bo treba vzeti vaveti v svoje roke in z različnimi, simbolno pomembnimi dejanji omogočiti odpravo nesorazmerij, ki zaznamujejo slovensko literarno življenje. Žalostno pa je, da se je teh nesorazmerij in nepravilnosti v teku desetletij nabralo toliko, da z eno Mirino lastovko pomladi ne bomo dosegli. Bomo pa posejali še eno zrno, ki lahko vzklije, če ga bomo skupaj skrbno zalivali. Največja Mirina prednost je, da ponuja prostor povezovanja in mreženja – ne samo žensk, temveč tudi med ženskimi in moškimi, ki bi radi delovali v duhu enakopravnosti spolov na polju literature in kulture. Odpira pa prostor, ki ga lahko zapolnimo s smiselnimi izzivi za 21. stoletje."

Že desetletje se pri reviji Apokalipsa ukvarjate z gender številkami. Raziskujete implementacijo gender politik v državah EU ... Če malo rekapitulirate svoje delo: kako ga sprejemajo v našem prostoru?

"Osebnostno menim, da so prizadevanja

akademske sredine, recimo publikacije, ki jih naštevate, le eden od stebričkov, ki so prispevali k snovanju literarne nagrade Mira, ne pa edini – niti najbolj pomemben. Ustanovitev nagrade je treba razumeti v luči prizadevanj znotraj ustvarjalne sredine, pretakanja energij, ki so se nabrale na različnih srečevanjih pesnic, pisateljic, prevajalk, recenzentk, intelektualk, in so postopoma potrpežljivo tlakovale pot ženski ustvarjalnosti do nekaterih revij, zbornikov in antologij, založniških programov, projektov, kot so omizja, avtorske predstavitve in branja ... Po malem pa tudi do predavalnic in študijskih programov, nedvomno. Brez sinergije, pritiska mnenj in dragocenih pobud z različnih strani se ta zamisel ne bi prelila v življenje, se ne bi stekla v neko bolj institucionalizirano obliko, ki bi obveljala tudi javno. Mednarodni PEN in njegova Women Writers Committee pa sta prispevala z neko bolj konkretno vizijo za doseganje naših ciljev, pravzaprav sta uokvirila podobo, ki nam je omogočila preskok naravnost v center današnjih literarnih stremeljenj, tudi v medijem in mednarodnem smislu. Obrobnost takšnih pobud, kot je Mirina, mora postati preteklost – to pa smo

Dr. Stanislava Repar (Osebni arhiv)

začutile skupaj s svojimi kolegi, vsaj upam tako. Deset let mojega uredniškega ukvarjanja z gender številkami revije Apokalipsa mi je dalo misliti, pa ne samo meni; videla sem in vidim potenciale, ki jih ne smemo zapraviti zaradi brezobzirnosti ali ravnodušnosti do sebe samih – in to mora odsevati tudi literarna zgodovina. V tej luči, namreč, v duhu ozavešanja slovenske družbe, je morda revija Apokalipsa opravila več dela kot nekateri (priznani) osrednji mediji v Sloveniji. Raziskave gender politik (tudi znotraj literarne znanosti) pa še vedno kažejo, kako veliko je lahko neskladje med možnim in realnim, namreč, med ustrezno, celo sprejeto zakonodajo in resnično sliko tega sveta."